

Η Ευρώπη σε σταυροδρόμι;

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική-Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) αποτελεί μία ιδιόμορφη ζώνη ενιαίου νομίσματος, δεδομένου ότι απουσιάζει μια κεντρική αρχή με τα τυπικά χαρακτηριστικά ενός ενιαίου κράτους και επιπλέον η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) δεν λειτουργεί ως δανειστής τελευταίας καταφυγής στη Ζώνη του Ευρώ (ΖΤΕ), δηλαδή δεν δανείζει άμεσα τα κράτη της Ζώνης. Η ΟΝΕ κατασκευάστηκε συνειδητά ως ένα πλαίσιο συνύπαρξης που να διατηρεί διαρκώς υψηλό τον κίνδυνο χρεωκοπίας (ορθότερα: χρεοστασίου, default), με σκοπό να επιβάλλονται προγράμματα δημοσιονομικής λιτότητας.

Πρόκειται για ένα νεοφιλελεύθερο μοντέλο διακυβέρνησης, που προωθεί επιθετικά τα συμφέροντα του κεφαλαίου, με βάση τον κανόνα ότι οι κρατικές και Ευρωπαϊκές πολιτικές δεν πρέπει να παρακωλύουν τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών, ούτε καν σε περιόδους κρίσης, αλλά πρέπει να είναι πάντα συμπληρωματικές προς τις αγορές. Οι χρηματαγορές λειτουργούν έτσι ως μηχανισμός ελέγχου και επιβολής κανόνων οικονομικής πολιτικής.

Το μοντέλο αυτό, που χρησιμοποιεί την ύφεση για την υποκίνηση των «μεταρρυθμίσεων», προσαρμόζει το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο της ΖΤΕ στα συμφέροντα του κεφαλαίου και αναδιοργανώνει ριζικά τις συνθήκες αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης. Οποιαδήποτε απόκλιση από τη λιτότητα εκλαμβάνεται ως «ηθικός κίνδυνος», δηλαδή ως ασύνετη και λαϊκιστική πολιτική.

Ο θεμελιακά ασύμμετρος τύπος πολιτικών που ακολουθήθηκαν ως τώρα (με το βάρος της προσαρμογής μιας οικονομίας σε βαθιά κρίση να πέφτει στην πλευρά της μισθωτής εργασίας, της αυτοαπασχόλησης και της μικρής επιχειρηματικότητας) χρησιμοποιεί το δημόσιο χρέος ως επιχείρημα για τη λιτότητα, τη χαμηλή φορολογία για το κεφάλαιο, τις ιδιωτικοποιήσεις και την απαξίωση της εργασίας.

Οι πολιτικές αυτές έχουν σχεδιασθεί για να μην επιτύχουν τους διακηρυγμένους δημοσιονομικούς στόχους τους. Έχουν ως στρατηγικό ορίζοντα τη «βιώσιμη» αναδιοργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής προς όφελος του κεφαλαίου, και απλώς προπαγανδίζουν στερεότυπα ότι «η ανάπτυξη έρχεται» και «το δημόσιο χρέος είναι βιώσιμο». Για τον λόγο αυτό, για παράδειγμα, η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ δεν είναι αρκετά επεκτατική ούτε επαρκώς ανορθόδοξη (στενά περιθώρια αγοράς κρατικών ομολόγων) και εφαρμόζεται σε ένα ετερογενές πλαίσιο που υπονομεύει τη δραστικότητά της και δεν έχει σημαντικά αποτελέσματα στη ζήτηση, στην ανάπτυξη και στην απασχόληση.

Θα ήταν εσφαλμένο να θεωρήσουμε ανορθολογική ή μυωπική την κυρίαρχη αυτή πολιτική των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και της ΕΚΤ, όπως κάνουν διάφοροι όψιμοι υποστηρικτές της Αριστεράς που πλέον εμφανίζονται στον αριστερό τύπο, και οι οποίοι θεωρούν ότι οι χρηματαγορές απλώς δημιουργούν «φούσκες» και η λιτότητα είναι η ανορθολογική πολιτική που η Γερμανία «επέβαλε στους άλλους». Αν η ΕΚΤ και οι κυβερνήσεις πραγματοποιούσαν ριζική επέμβαση στην κρίση, το χρέος και η ύφεση δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πλέον ως εργαλεία για την απαξίωση της εργασίας και την εμπέδωση των συντηρητικών «μεταρρυθμίσεων». Αυτό θα υπονόμει τον κανόνα του «ηθικού κινδύνου» ως μοντέλου διακυβέρνησης προς το συμφέρον του κεφαλαίου και θα δημιουργούσε τον πραγματικό

«κίνδυνο» να ανατραπούν τα μέτρα λιτότητας και οι νεοφιλελεύθερες «μεταρρυθμίσεις». Αυτό ακριβώς θα ήταν ανορθολογικό από την ταξική οπτική της καπιταλιστικής εξουσίας.

Εντούτοις, η παράταση της ύφεσης και η γενίκευση της «υπερχρέωσης» των χωρών της ΖτΕ υπονομεύει τη νομιμοποίηση στη λαϊκή συνείδηση των ασκούμενων πολιτικών και δημιουργεί κοινωνικές και πολιτικές «κινητικότητες» που οδηγούν ακόμα και στην ανατιμολόγηση από τις αγορές του χρηματοπιστωτικού κινδύνου στη ΖτΕ, όπως φάνηκε και από το πρόσφατο επεισόδιο στα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια. Κανείς σοβαρός αναλυτής δεν μπορεί σήμερα να αμφισβητήσει το γεγονός ότι ο ακραίος ευρωπαϊκός νεοφιλελευθερισμός στραγγαλίζει την αναπτυξιακή δυναμική κάθε οικονομίας.

Η συγκυρία είναι επομένως προνομιακή για την αλλαγή του κοινωνικού και πολιτικού συσχετισμού σε κάποιες χώρες της Ευρώπης και για την αμφισβήτηση συνολικά του νεοφιλελευθερισμού, με τρόπο κοινωνικά έγκυρο και αποτελεσματικό. Η αντιμετώπιση του υψηλού δημόσιου χρέους σε μία σειρά από χώρες της ΖτΕ αποτελεί πρόβλημα πρωτίστως πολιτικό. Οι όποιες τεχνικές λεπτομέρειες είναι απλώς τα παρελκόμενα της αναμέτρησης διαφορετικών κοινωνικών δυνάμεων στο αστάθμητο φόντο των κοινωνικών ανταγωνισμών. Η κρίσιμη παράμετρος, επομένως, είναι η κινητοποίηση της εργασίας.

Το ζητούμενο και το στοίχημα από την επερχόμενη κυβέρνηση της Αριστεράς στην Ελλάδα είναι να θέσει ως προτεραιότητα την υπεράσπιση των συμφερόντων της κοινωνικής πλειοψηφίας, οικοδομώντας σε αυτή τη βάση το όποιο μακροοικονομικό-αναπτυξιακό σχέδιο. Τότε μόνο θα μιλάμε για αλλαγή υποδείγματος στην Ελλάδα, απαρχή ενός «δημοκρατικού ντόμινο» σε όλη την Ευρώπη.